Lausunto

11.11.2021

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

tyv@eduskunta.fi

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 167/2021)

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt Työttömyyskassojen Yhteisjärjestön lausuntoa otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä. Yhteisjärjestö kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa.

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettua lakia, työttömyysturvalakia, työllisyyden edistämisen kuntokokeilusta annettua lakia, kotoutumisen edistämisestä annettua lakia, työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annettua lakia ja kuntouttavasta työtoiminnasta annettua lakia. Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 2.5.2022.

Esitys liittyy hallitusohjelmaan sisältyvään tavoitteeseen uudistaa työttömien palveluita sekä kohtuullistaa seuraamusjärjestelmää siten, että työnhakijoiden oikeudet ja velvollisuudet olisivat tasapainossa. Tavoitteena on parantaa työllisyyttä vähintään 9 500 työllisellä.

Lausunto

Yleistä lausuttavaa esitetyistä muutoksista

Esityksen taustalla on kannatettava ajatus palveluiden (erityisesti henkilökohtaisen ja yksilöllisemmän palvelun) parantamisesta ja työnhakijoiden nopeasta kontaktoinnista. Lisäksi esityksellä ollaan lieventämässä korvauksettomia määräaikoja, mikä on myös kannatettavaa.

Esityksessä esitetään huomattavaa lisäystä työnhakijoiden kontaktoimiseen, haastatteluihin ja keskusteluihin. Tältä osin pidetään erityisen tärkeänä, että TE-palveluille varmistetaan riittävät henkilöresurssit, jotta asetetut tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Lisäksi on tärkeää, että henkilökuntaa rekrytoidaan ja perehdytetään hyvissä ajoin.

Työnhakijoiden palveluita järjestää suuri joukko TE-toimistojen ja kuntien työntekijöitä. Siksi on tärkeää, että koko valtakunnan tasolla määritellään selkeät ohjeistukset

muutosten toteuttamiseksi ja tasapuolisten palveluiden järjestämiseksi. Keskustelujen määrän lisäämisen ohella on pidettävä huolta siitä, että myös tapaamisten sisällölliseen puoleen panostetaan, eikä tapaamisten määrä korvaa laatua. On myös tärkeää, että muutosten käyttöönottoa arvioidaan säännöllisesti ja toimintatapoja kehitetään. Samalla on kiinnitettävä erityistä huomiota selkeään ja yhdenmukaiseen viestintään. Työnhakijoille tulee kertoa ennakoivasti, ymmärrettävästi ja riittävästi, miten heidän tulee toimia ja esim. mitkä toimet ovat velvoittavia.

Alkuhaastattelut tulee esityksen mukaan järjestää viiden arkipäivän kuluessa työnhaun alkamisesta. Tämän osalta tulisi huolehtia siitä, että aikoja todella on saatavilla annetuissa määräajoissa. Tai jos aikoja ei aina ole, on oltava selvää, ettei työnhakija menetä oikeuksiaan varatessaan ajan myöhäisemmälle ajankohdalle. Ajanvarausjärjestelmästä tulee tehdä helppokäyttöinen ja tarjolla tulisi myös olla vaihtoehto sähköiselle ajanvaraukselle. Lisäksi TE-hallinnolla tulisi olla puhelinpalvelu, jonne pääsee helposti läpi ja josta on mahdollista saada neuvoja ja ohjeistusta muun muassa ajanvaraukseen.

Lisäksi esityksessä todetaan, että: ”Työnhaun uudelleen käynnistämistä koskevan 3 §:n 2 momentin mukaan työ- ja elinkeinoviranomainen voisi rajoittaa henkilön mahdollisuutta ilmoittautua työnhakijaksi verkkopalvelussa. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että työ- ja elinkeinotoimistoon määrättynä aikana saapumatta jäänyt henkilö ei välttämättä saisi työnhakuaan voimaan käymättä työ- ja elinkeinotoimistossa. Työ- ja elinkeinotoimiston tulisi kiinnittää tähän erityistä huomiota silloin, kun on ilmeistä, että henkilö pyrkii välttämään alkuhaastattelun, työnhakukeskustelun tai täydentävän työnhakukeskustelun järjestämistä. Edellytettävästä asiointitavasta johtuen työnhaun käynnistäminen uudelleen voisi edellyttää esimerkiksi osallistumista alkuhaastatteluun.” Tämän osalta olisi varmistettava, että aikoja henkilökohtaista asiointia varten on saatavilla nopeallakin aikataululla, ettei etuuskatkoksesta tule pitkä.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; vaikutukset viranomaisten toimintaan (ml. resursseja koskevat asiat)

Palveluiden järjestämiseen lisätään 70 miljoonaa euroa vuosittain, koska palveluihin on tarkoitus lisätä 1200 henkilötyövuotta, mikä tarkoittaa 40 prosentin lisäystä TE-toimistojen henkilöstön määrään. Tarkoitus on hankkia työnhakuhaastatteluja myös yksityiseltä sektorilta. On tärkeää, että mahdollisesti ulkoistettujen palveluiden laatu varmennetaan ja että sitä myös seurataan.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa osa-aikaista työtä tekevien palveluprosessista

Osa-aikatyötä tekevät ja osittain lomautetut ovat palveluiden tarjoamisen näkökulmasta asetettu samaan kategoriaan, minkä tarkoituksenmukaisuutta voidaan pohtia. Osittain lomautettujen tilanne on väliaikainen ja he todennäköisesti palaavat pian omalle työnantajalleen kokoaikatyöhön. Lomautetulla on voimassa oleva kokoaikainen työsuhde toisin kuin osa-aikatyötä tekevällä. Miten määritellään se, minkälaista työtä lyhennetylle työajalle lomautettujen tulee hakea – onko esim. vuoden määräaikainen kokoaikainen työsuhde parempi kuin toistaiseksi voimassa oleva kokoaikainen työsuhde, jossa on ajoittain lomautusta lyhennetylle työajalle?

Osa-aikatyötä tekevien vakituinen tilanne on osa-aikainen ja he yleensä etsivät kokoaikaista työsuhdetta. Palvelutarve osa-aikatyötä tekeville on lähtökohtaisesti suurempi ja erilainen.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; yleistä lausuttavaa työnhakuvelvollisuudesta

Kun työnhakuvelvollisuus voi olla yksilöllinen, on huolehdittava, että työnhakijoita kohdellaan tasavertaisesti alueesta riippumatta. Yksilöllisen työnhakuvelvollisuuden määrittämiseen liittyy paljon harkintaa. Kun samaan aikaan TE-toimistojen tehtäviä ollaan siirtämässä laajemmin kunnille, on huolehdittava virkailijoiden riittävästä koulutustasosta, perehdyttämisestä, kouluttamisesta ja ohjeistamisesta. Kun työnhakuvelvoitteeseen vaikuttaa alueen työmarkkinatilanne, tulisi virkailijan olla perillä alueen elinkeinoelämästä ja sen muutoksista.

Esityksessä ehdotetaan, että työnhakijan tulisi työttömyysetuuden saamisen edellytyksenä hakea kuukaudessa enintään 4 työpaikkaa, riippuen alueen työmarkkinatilanteesta ja työttömän työkyvystä. Olisi hyvä, jos työnhakijoille voitaisiin tarjota riittävästi apua ja tukea työpaikkojen hakemiseen. Tämä varmistaisi sen, että uuden hakuvelvollisuuden täyttämisestä saataisiin oikeasti se hyöty, mikä siitä on tarkoitus saada.

Esityksessä todetaan, että työnhakijan tulisi raportoida työnhausta ensisijaisesti verkkopalvelussa työnhakuvelvollisuuden tarkastelujakson pituudesta riippuen kuukauden tai kolmen kuukauden välein. Työnhaun tuloksellisuutta seurattaisiin myös työnhakukeskustelujen ja täydentävien työnhakukeskustelujen yhteydessä. Lähtökohtaisesti työnhaun seuranta perustuisi työnhakijan itse ilmoittamiin tietoihin. Tältä osin työttömyysetuuksien maksajien kannalta olennaista on järjestää työnhaun seuranta siten, että takautuvia karensseja ei tulisi asetettavaksi. Takautuvat karenssit aiheuttavat takaisinperintätilanteita työttömyysetuuksien maksajilla ja kuormittavat niin maksajia kuin etuuden saajia.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa koulutuksessa olevien työnhakuvelvollisuudesta

Esityksen mukaan yli kuukauden kestävässä työvoimakoulutuksessa ja työttömyysetuudella tuetussa omaehtoisissa opinnossa olevien tulisi hakea kolmea TE-toimiston tai kunnan osoittamaa yksilöityä työpaikkaa kolmen kuukauden aikana.

Etenkin omaehtoisissa opinnoissa olevia koskeva työnhakuvelvoitteen tarkoituksenmukaisuutta voidaan pohtia, koska näiden työnhakijoiden on annettu lausunnolla lupa opiskella ja valmistua ammattiin. Kun velvoitetaan hakemaan töitä opiskelun aikana, saattaa riskinä olla, että opinnot viivästyvät ja keskeytyvät. Joissain tilanteissa opintojen loppuun saattaminen voisi kuitenkin olla hakijan lopputyöelämän kannalta parempi vaihtoehto, kuin töihin meneminen. Toisaalta esityksessä ehdotetaan samalla työttömyysturvalain 2 a luvun 13 pykälän 4 kohdassa, että työnhakijalla olisi päteä syy jättää hakematta TE-toimiston osoittamaa työtä, jos työn aloittaminen johtaisi työvoimakoulutuksen tai työttömyysetuudella tuetun opiskelun keskeytymiseen.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa työnhakuvelvollisuuden asettamatta jättämisestä

Esityksen mukaan haetuista työmahdollisuuksista työnhakija raportoisi ensisijaisesti verkkopalvelun kautta. Järjestelmän tulisi olla mahdollisimman helppokäyttöinen, jotta itsepalvelu onnistuu ja aiheettomia korvauksettomia määräaikoja ja niiden etuuden maksajille työläitä takautuvia korjauksia ei tarvitsisi tehdä.

On varmistettava asiointimahdollisuus velvoitteen täyttämisen ilmoittamisesta tarvittaessa myös muulla tavoin kuin verkkoasiointipalveluna, koska kaikilla työttömillä ei ole yhtäläisiä valmiuksia käyttää digitaalisia palveluita. Myös suoranaisesti työkyvyn esteiksi luokittelemattomat seikat kuten esim. lukihäiriö ja muut kielelliset rajoitteet saattavat haitata sähköisten asiointipalveluiden käyttöä.

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa työstä eroamisen perusteella asetettavasta seuraamuksesta

Karenssien lieventämistä nykyisestä pidetään hyvänä.

Työstä eroamisen ja työstä kieltäytymisen pätevien syiden säilyttäminen pääosin ennallaan on myöskin kannatettavaa. Pidetään hyvänä, että tähän nykyisellään melko toimivaan käytäntöön ei tehtäisi muutoksia.

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa työstä kieltäytymisen perusteella asetettavasta seuraamuksesta

Esityksessä on mainittu, että provisiopalkkaisesta työstä olisi mahdollista kieltäytyä, jos kiinteän palkan osa ei olisi vähintään 1252 €/kk. Tämä on kannatettava muutos.

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa porrastetusta seuraamuksesta

Porrastettujen karenssien vaiheistus 12 kuukauden seurantajaksoon aina taakse päin, voi olla työnhakijalle vaikeasti ymmärrettävä. Järjestelmä tulee rakentaa siten, että velvoitteiden täyttämisen seuranta on ajantasainen ja että työttömällä työnhakijalla olisi mahdollisuus antaa selvitys laiminlyöntiin tietyn lyhyen määräajan kuluessa, jotta takautuvia muutoksia maksatukseen aiheutuisi mahdollisimman vähän.

Yhdestä unohduksesta tai väärin ymmärryksestä (esimerkiksi työllistymissuunnitelman laatimistilaisuuteen saapumatta jättäminen) ei seuraisi enää jatkossa korvauksetonta määräaikaa kuten nykyisin, vaan ensimmäisestä laiminlyönnistä selviäisi muistutuksella, etuutta menettämättä. Tämä on toivottava muutos, koska huomattavan usein on tilanteita, joissa karenssi on aiheutunut siitä, että ei ole ymmärretty ohjeistusta ja järjestelmä ei näissä tilanteissa useimmiten jousta etuudensaajan hyväksi.

Työttömyysetuuksien maksajien kannalta olisi toivottavaa, että takautuvia muutoksia ja siten takaisinperintätilanteita muodostuisi mahdollisimman vähän.

Työttömyysturvalaki; muuta lausuttavaa

Pohjoismaisella työnhakumallilla tavoitellaan muissa pohjoismaissa käytössä olevaa mallia. Muissa pohjoismaissa on käytössä toimivat, hyvin ohjaavat järjestelmät, jotka muistuttelevat työnhakijaa velvollisuuksista ja aiheutuvista sanktioista. Pidetään tärkeänä, että myös Suomessa panostetaan riittävällä tavalla digitaalisten palveluiden tuottamiseen.

Lopuksi

Uudistus tulee väistämättä lisäämään yhteydenottoja ja kyselyjä myös työttömyyskassaan. Siksi onkin tärkeää, että uudistuksesta tiedotetaan tehokkaasti ennen lain voimaantuloa. Erityisesti siirtymäsäännöksistä on syytä informoida, jotta lain voimaantullessa työttöminä työnhakijoina olevat tietävät, mitkä velvollisuudet heitä koskevat. Lain voimassaollessa tulee lisäksi varmistaa, että työ- ja elinkeinoviranomainen sekä kokeilukunnat informoivat selkeästi työnhakijaa velvollisuuksista sekä työttömyysetuuden saamisen keskeisistä työvoimapoliittisista edellytyksistä.

Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry

Aki Villman
toiminnanjohtaja
0503567990
aki.villman@tyj.fi